

Aquest aspecte de Bergnes com a hellenista i com a patriarca dels estudis hellènics a Espanya és el que el Sr. Olives, professor de Grec a l'Institut Balmes de Barcelona, tracta potser amb més espontaneïtat i afecte, després de traçar una admirable síntesi de la tradició hellenista al nostre país a partir de la floració d'Alcalà, Salamanca, València i Barcelona. La ressenya de les obres didàctiques de Bergnes, comparades amb les coetànies existents a Europa, i la història del seu professorat exercit en la naixent vida universitària barcelonesa, un cop extingida la Universitat de Cervera, formen un dels atractius del llibre.

Amb tot, gairebé la meitat del volum està dedicat a l'estudi de Bergnes com a editor romàntic. No era una tasca fàcil reconstruir la bibliografia de la producció editorial que Bergnes va dirigir de 1830 a 1843; el Sr. Olives ens n'ofereix un inventari de 265 números, incloses les obres escrites o traduïdes per Bergnes, encara que no publicades per ell. No és una catalogació passiva i purament tècnica, sinó enriquida amb tota mena de comentaris i suggerències que arriben a reconstruir sovint tota la vida del llibre. És curiós que no publicués en la seva editorial cap obra grega o llatina, ni un sol títol relacionat amb l'antiguitat clàssica; hi figuren els clàssics moderns i, en considerable preferència, els moderns coetanis — és a dir, gairebé totes les novel·les característiques del romanticisme — i, encara, diverses obres no literàries.

Quant a obres publicades en català, registrem un sol títol, d'especial relleu en la història de la Renaixença, sortit tres anys després de la publicació de l'oda d'Aribau: *Lo Nou Testament de Nostre Senyor Jesu-Christ; traduït de la vulgata llatina en llengua catalana, ab presència del text original* (1836), versió estampada a Londres per primera vegada el 1832. ¿Quina actitud observà Antoni Bergnes davant del fenomen cultural que té en la data del 1839 un dels moments més significatius? Com a únic escrit seu en català assenyala el Sr. Olives el «Prolech» de vuit pàgines a les *Poesias Catalanas* del seu nebot Frederic Soler (Barcelona 1875). Només trobem alguna lleu allusió al problema en les pàgines del Sr. Olives. En definitiva, creu aquest en una actitud de total inhibició (pàg. 41), fundant la seva opinió en unes paraules que Víctor Balaguer posa en boca de Bergnes en una carta de 1893 adreçada a M. Urgell. El Sr. Rubió interpreta diversament el sentit de les declaracions (pàg. XI). Ens hauria plagut que el Sr. Olives hagués afrontat amb insistència la qüestió, prenent com a punt de partida el fet significatiu — observat pel mateix autor — que el nom de la raó social «Imprenta de A. Bergnes y Cia.» figurei al peu de cada número de la primera època d'«El Vapor», el periòdic que tanta influència va exercir en el nostre renaixement literari.

L'obra, impecablement presentada i ornada amb nombrosos gravats i làmines, duu un índex complet de noms ben classificats segons una rigorosa distribució tipogràfica.

Miquel Dolç

Langue et littérature d'oc, par ANDRÉ GOURDIN. Paris, Presses Universitaires de France, 1949. 128 pàgs. («Que sais-je?», CCCXXIV.)

El propòsit d'aquest petit estudi és evidentment donar al lector francès mitjà actual un mínim de coneixements sobre una llengua i una literatura que, malgrat els accidents dramàtics de llur història i l'abassegadora expansió

de la llengua francesa, persisteixen a ocupar un matís dins la cultura de França. Llibre essencialment de divulgació, es limita a dreçar un panorama de fets controlats o debatuts pels especialistes, sense minúcies ni afeixugaments d'erudició.

El primer capítol dona un bon resum de la història de la formació de la llengua d'oc, a partir de la romanització de la Gàl·lia i les invasions bàrbares fins a l'aparició dels dialectes romànics i la creació, al segle XIII, d'una llengua comuna, obra del «génie lyrique des poètes». La necessitat d'abreujar i donar únicament els fets essencials motiva, de vegades, fórmules excessivament rotundes: no sembla prou matisada, per exemple, l'afirmació que «cette langue littéraire commune... disparaît brusquement après la croisade contre les Albigeois, en même temps que l'autorité des comtes de Toulouse».

L'expansió del francès és ràpidament esbossada amb la indicació de les principals dates que des de la croada contra els albigesos fins als violents atacs de l'abbé Gregoire durant la Revolució, marquen les etapes de la decadència i desintegració d'uns parlars que la Convenció, en una declaració del 15 prairial de l'any II, titlla de «jargons qui sont encore les lambeaux de la Feodalité, et de l'Esclavage». Les pàgines més interessants d'aquest capítol són les que el Sr. Gourdin dedica a establir una comparació, sumària però suficient, de les diferències actuals entre el francès parisenc i el provençal dels felibres.

La poesia de l'edat mitjana és evocada en breus pàgines prou substancials. El mètode seguit per l'autor — l'exposició segons els gèneres literaris — deixa massa a l'ombra, al meu entendre, la figura individual dels principals trobadors: Bernat de Ventadorn, per a no citar més que l'exemple més flagrant, no hi és ni tan sols citat. Unes mencions, encara que no fos més que per a subratllar la seva raresa, a la prosa medieval i a la poesia dramàtica, serien ben indicades en aquesta secció.

Un altre ràpid capítol esbossa el pas de la literatura antiga a la moderna renaixença. Aquí, potser, Ader i el seu *Gentilhomme gascou* (1614), Dastros i *Lou trimje de la lengouo gascouo* (1642), els graciosos i popularíssims *Noëls* de Saboly († 1575) i les paròdies i bufoneries de l'abat Fabre († 1784), que segons Jeanroy recorden els millors contes provençals d'Alfons Daudet, haurien pogut ésser inventariats abans d'emprenre l'enumeració dels precursors dels Felibres.

Els darrers capítols — gairebé la meitat del llibre — són dedicats a la fundació del Felibrige, a Mistral i als seus companys, als quals l'autor dona el relleu que mereixen dins la renaixença literària occitànica. Però aquesta és enfocada en funció gairebé exclusiva de l'obra de l'escola del Roine. Si algunes massa breus al·lusions a d'altres comarques deixen entreveure al lector no iniciat que la renaixença no és exclusivament provençal, no hauria estat inútil de multiplicar les cites a d'altres nuclis i tendències que li'n donessin una major certitud.

El darrer capítol inventaria els resultats de l'obra felibrenca: uns curts paràgrafs exposen amb remarcable claredat l'estat actual de la qüestió ortogràfica que oposa actualment els partidaris de la grafia afrancesada mistrallenca als restauradors de la grafia trobadoresca de l'Escola occitana. La llista dels contemporanis que illustren la llengua d'oc s'atura als autors consagrats i no comprèn més que un parell de vivents. Donada la finalitat d'informació del llibre, una ullada a l'activitat de les noves promocions ajudaria a donar

la impressió que la literatura dels parlars d'oc és un organisme viu i no una simple matèria d'història.

Malgrat aquestes petites remarques, el llibret és una bona guia d'introducció als estudis occitans. La bibliografia sumària que clou el volum no oblida cap obra veritablement essencial.

A. S. i B.

JULES VERAN : *Les Poétesses provençales du moyen âge et de nos jours*. Paris, Librairie Aristide Quillet, [1946]. XXIV + 310 pàgs.

És interessant d'assenyalar, encara que una mica tard, l'aparició d'aquest llibre que recull i comenta amplament la producció lírica de les *trobairitz* del segle XIII i hi ajunta una tria, no massa extensa, d'algunes poetesses occitanes¹ a partir de 1863. La presentació acurada i luxosa de l'edició (bell paper vitella, agradosos caràcters Granjon, espirituals i gracioses vinyetes de Marcel Jeanjean acolorides a la trepa) fan del volum un veritable regal per als bibliòfils. La redacció dels comentaris, tothora elegant i amable, revela un real talent expositiu i contribueix eficaçment a fer altament interessant la lectura d'un llibre que defuig volgudament l'eixutesa de l'erudició estricta. Però aquest aspecte doblement amable de la tipografia i de la redacció, no minimitza gens la vàlua informativa del conjunt. Sota la seva aparença lleugera, el llibre és una excel·lent guia a través de la producció lírica femenina d'Occitània.

Fa més de cinquanta anys, Oscar Schultz-Gora havia emprès la tasca de reunir l'obra de les poetesses provençals en una antologia sumàriament anotada, de difusió no massa extensa. El llibre de J. Veran reprèn amb major amplitud l'intent de l'erudit alemany.

En una breu introducció (pàgs. IX a XXIV) l'autor revisa el lloc donat a les poetesses provençals dins la bibliografia trobadoresca. Després d'analfitzar la teoria de l'amor cortès, ens exposa les principals aventures amoroses dels trobadors, espigolades en les velles biografies i en les *razós*: llegenda del «cor menjat» (Guillem de Cabestany i la dama de Castell-Rosselló), la dama que «se'n rendec als Patarics» o herètics (aventura de Ramon Jordà amb la muller de R. Amell de Pena), la lloba de Penautier (Peire Vidal i Azalais i el teixit d'aventures amoroses de l'un i l'altra), les aventures de l'*espirail* (Raimbaut de Vaqueires i Beatriu, la germana del marquès de Montferrat) i del «guant» (Guerau de Bornelh i Alemanda d'Estanc). L'autor subratlla l'aspecte novellesc d'aquestes llegendes, resseguides en agradoses digressions a través de llurs diversos avatars. (Així, per a no citar més que la del «cor menjat» el lector troba hàbilment comentats el *planç* de Sordel a la mort de Blacàs, el somni que Dante relata en la *Vita nuova*, la biografia de G. de Cabestany, el *lai d'Ignare*, el conte del *châtelain de Coucy* de Jaquet Bretex, l'*Ensenhamen de l'Escudier* d'Arnau-Guillem de Marsan, la novella del *Decameron* i fins un text de Mistral). No deixa tampoc d'anotar les contradiccions i impossibilitats histò-

1. L'autor les anomena *provençals*, però se n'excusa a mitges a la pàgina 224 : «*Quelque soit la province à laquelle appartiennent ces poétesses et dans quelque dialecte qu'elles aient écrit, elles ne nous en voudront pas, certainement, en les rassemblant ici sous le titre de Provençales, de les présenter au public sous le ruban de Mireilles.*»